

БЪЛГАРСКИЯТ ДЪРЖАВЕН ФОТОАРХИВ

Марияна Пискова

Възникването на писмеността в древността предхожда и закономерно предполага появата на документите и на архивите за тях. Първоначално "инстинктът" за запазване на "написаното" и за обособяването на архивите се проявява чрез "волята" на владетеля. Така, документите, необходими за упражняването на властта още при първите държавни формирования стават синоним на архив. Затова етимологичните корени на думата "архив" могат успешно да се търсят не само в нейния по-разпространен и общоприет смисъл на "стар", "старинен", "древен", но и в значението на древногръцката дума "arche" - "начало", "власт". Власт, която се отразява в документите и в архивите; власт, която се упражнява чрез документите и архивите.¹

През годините и вековете представата за архивите се разширява, като се добавят съществени, структурни и функционални изменения.² От "място за съхранение" (а често и за струпване) на документи, от "принадлежност на владетеля", или от "сбирка документи", архивът прераства постепенно в сборен исторически архив, в достъпна, държавна институция. От края на XVIII век за първи път и необратимо архивът вече е публичен и, в една или в друга степен, достъпен. Следващият, XIX век, "векът на историята" широко отваря архивните врати за изследователя. Или както сполучливо отбелязва Ch. Langlois³ архивите от "арсенал на властта" се превръщат в "лаборатория на учения". Без да се абсолютизира тази тенденция, следва да признаем, че и след обявяването на архивите за публични и отъждествяването им с лаборатория за учените, не затихват техните функции в управленските процеси с всички произтичащи от това особености и ограничения.

Известно е, че в България относително късно, едва в средата на XX век, се формира архивна система. Първата нормативна разпоредба, определила държавната политика за централизирано съхранение на архивните документи, е Указ 515 на Президиума на Народното събрание за създаване на ДАФ от 10 октомври 1951 г. Преди тази дата обществени дейци и интелектуалци изразяват гражданската си позиция, а институции регистрират опити за учредяване на архив, като по този начин се вписват във формиращата се идея за Български държавен архив. Междувременно, с функционални компетенции

на архив, включително и в смисъл на държавен, за известно време се натовазва Народната библиотека “Св.св. Кирил и Методий”. Принос в опазването и спасяването на документалното наследство от първата половина на ХХ век има и Градският архив в София. Предшестваци изграждането на архивната система са Партийният архив (по-късно Централен партийен архив), Архивът на БАН. Непосредствено преди учредяването на ДАФ се обособява и Централният архивен фонд със съответстващия му архив към военното министерство. В този именно период се създават предпоставките и се формира и държавният фотоархив, чиято история е сравнително по-слабо проучена.⁴

Още няколко обстоятелства предопределят представянето на българския държавен фотоархив в контекста на темата “Власт и социум”. От една страна, създаването на фотоархива илюстрира прекия ангажимент на властта (в случая на изпълнителната) към архивирането на необходимите й документи. В основата на учредяването на Държавния фотоархив и на неговия прототип - Централната фототека е идеята за превръщането на Фондация “Българско дело” в институт за чисто образна пропаганда.”⁵ Примерът е сполучлив и с оглед на историята на българските архиви, защото идеята за архивното опазване на фотодокументите се институционализира “преди времето” и остава “извън пространството” на създадените след 1951 г. държавни архиви.

Друг аргумент за избора на темата за държавния фотоархив произтича от обстоятелството, че в края на ХХ век той попада в “полето” на приватизацията. От гледна точка на архивната нормативно-методическа уредба, това означава, че са създадени юридическите предпоставки за ликвидиране на фондообразувателя “Българска фотография”, а с това и за “приключването” на архива. На лице са следователно условия за по-обективен поглед при проучване миналото на Държавния фотоархив.⁶ При това, следва да отбележим, че в кръга на професионалния интерес е съдбата на институция, която в продължение на повече от половин век символизира българския модел на Държавния фотоархив и дори на системата архивни звена за фотодокументи. Най-общо тези мотиви са в основата на избрания конкретен и състоял се пример от хрониката на българските архиви, който не претендира за повече от историческа справка на един от нетрадиционните и недостатъчно проучени държавни архиви.

Кога възниква специализираният архив за фотодокументи в България?

Началото е поставено от Фондация “Българско дело” през 40-те години на ХХ век. Изборът не е случаен, защото като пропагандна структура на изпълнителната власт, фондацията е заинтересувана и отговорна за създаването и опазването на пропагандните материали, вкл. и за кино- и за фотодокументите.⁷

Целта за “пропагандиране на българските държавни и народностни дела

и стремежи” е заложена още в устава на фондацията през март 1941 г. и продължава да бъде водеща и след разделната 1944 г., до момента на закриването на институцията през 1948 г. В условно обособените два периода “до” и “след 9 септември 1944 г.”, Фондация “Българско дело” следва неотклонно правителствената политика - “диктувана” пряко от Министерския съвет или от Дирекцията на националната пропаганда - респ. Министерството на пропагандата, Министерството на информацията и изкуствата. Министър-председателят, по силата на устава, назначава управителния и проверителния съвети на фондацията. Той приема и утвърждава всяка година отчетите за дейността ѝ, вкл. и за финансовата и т.н.

В съответствие с функционалното предназначение, в структурата на фондацията първоначално се обособяват два отдела - издателски и филмов⁸. В края на 1944 г., обаче, издателската дейност, а с нея и самият отдел преминават към Министерството на пропагандата. От този момент, най-съществената структурна промяна засяга обособяването на два нови отдела - *фотоотдел* (к.м.) и отдел за производство и разпространение на “тесни кинокартини”. Тази промяна е подчинена на целта Фондация “Българско дело” да се превърне в институт за чисто образна пропаганда и културно-просветна дейност чрез фото и кинокартини, (поставен всецяло в услуга на новата българска държавна власт). Както се отбелязва в доклада на управителния съвет до министър-председателя Кимон Георгиев от 17 ноември 1944 г., като първа стъпка в тази посока, налага се да се открие към фондацията и един *фотографен отдел*.⁹ Сред началните задачи, които се поставят пред новия отдел, са образуването на собствена служба за политически и културен фоторепортаж; създаване на **Централна фототека** (общо фотоохранилище), в която фототека ще се събират, подреждат и съхраняват в систематичен ред всякакви фотографни документи, които възпроизвеждат по-важните прояви в политическия, културния и обществения живот на нашата страна; създаване на голям национален албум на българското отечество от художествени фотографни снимки; организиране на богата диалопозитивна служба от черно-бели и цветни фотоснимки и създаване на фотографна лаборатория”. В заключение се изисква утвърждаването на проекто-бюджет за ноември и декември 1944 г., т.е. финансовото осигуряване на обособяването на фотоотдела.

През декември с.г., в доклад до министъра на пропагандата Димо Казасов, се потвърждава намерението за създаване на “централна фототека към фотоотдела, където ще се събират, подреждат и съхраняват систематически всякакви фотографни документи, възпроизвеждащи важни прояви на политическия, културния и обществения живот за страната в миналото, настоящето и бъдещето”.¹⁰

Така, още в края на 1944 г. и в началото на 1945 г. се очертават контурите на Държавния фотоархив. В запазените и до днес инвентарни дневници, като първи постъпления са заведени негативните кадри от “Народния съд”,

заснети през декември 1944 - януари 1945 г., следват празнични кадри от посрещането на Новата 1945 г., парадът на Богоявление, разчистването на София и т.н. Функциите на "архивисти", отговорни за попълване състава на архива с фотодокументи от самото начало се поемат и изпълняват от специално назначени щатни фоторепортери. Тяхното основно задължение е "да отразяват събитията". Въпреки регламентираното право за достъп на тези репортери до институциите, не липсват примери за затруднения, които са изпитвали при изпълнение на функционалните си задължения. Така, в запазено писмо във фонда на Министерския съвет, Фондация "Българско дело" напомня, че е "единствен отговорен институт за фотодокументация, в който се завежда Държавният фотоархив" и отстоява необходимостта от гаранция за свободен достъп до правителствената институция.¹¹

Друго свидетелство за усилията, които се полагат при комплектуването на фотоархива, съдържа молбата на началника на фотоотдела Вл. Димчев, отправена към канцеларията на Народното събрание да се разреши заснемането на целия състав на парламента. Целта е "снимките да бъдат включени в централната фототека (държавния фотоархив при Фондация "Българско дело") за всестранно пропагандно приложение.¹²

Не след дълго започва размяната на фотодокументи със съседни страни - като алтернативен източник за допълване състава на фототеката. Поставено е началото и на сбирката от диапозитиви, необходими за образната пропаганда. Междувременно във фотоотдела е назначен и служител, чието задължение е да обработва и съхранява фотодокументите. В обяснителната записка към проекто-бюджета на Фондация "Българско дело" за 1946 г. са формулирани задълженията на завеждащия негативна и позитивна филмотека при фотоотдела, или още както се нарича "картотекьор негативи и позитиви" (всъщност архивист). "Води подробен опис и картотека на негативите и позитивите. Своевременно подрежда, поддържа в исправност и се грижи за правилното и безопасно съхранение на сметите негативни и позитивни материали. Прави периодично щателен преглед на състоянието на филмотеката и по нареждането на съответния началник на отдела взема всички необходими мерки за отстраняване на причините, които могат да предизвикат повреда на филмотечните материали".¹³ С това най-общо се изчерпват първоначално задълженията на архивиста, отговорен за опазването на фотодокументите.

През 1948 г. дейността на Фондация "Българско дело" се прекратява по силата на Закона за кинематографията. Според преходните разпоредби, "всички функции, мероприятия и инициативи, които Фондация "Българско дело", до влизане на закона в сила е извършвала въз основа на учредителния си акт, се прехвърлят изцяло с активи и пасиви върху Държавно предприятие "Българска кинематография. Това са всъщност единствените предписания, които засягат косвено и фотоотдела и фотоархива към него.

Липсата на обособен архивен фонд на Фондация "Българско дело" и

малкото запазени документални свидетелства не позволяват по-задълбочено проучване на историята на държавния фотоархив от периода 1944-1948 г. Сравнително оскъдна е изворовата база и за следващите години. Въпреки това обаче, със сигурност можем да приемем, че архивът не престава да изпълнява функциите си и след ликвидирането на фондацията. Неоспоримо свидетелство са инвентарните дневници, в които без прекъсване и след 1948 г. се завеждат всички постъпления. Обобщени данни за функционирането на архива като отдел на “Българска кинематография” се съдържат в отчетните доклади, в проектите за нормативи и други документи от фонда на Министерския съвет.¹⁴

През 1951 г. е публикувана правителствената норма, известна като “Правилник за организацията и идейно-политическото и художествено ръководство на фотографното дело”. Въз основа на този правилник, централното ръководство и контролът на фотографното дело се възлагат на Главната дирекция на кинематографията при Министерския съвет¹⁵. Посветен най-общо на начина, по който се организира и осъществява надзорът на фотографното дело, правилникът регламентира непосредствено и дейността на фотоархива. Така, според чл.5, т.7, Главната дирекция на “Българска кинематография” “създава *постоянен държавен фотоархив* (к.м.), в който се събират всички заснети най-ценни негативи, отразяващи политическия, стопанския и културния живот в страната и който организира на научна основа тяхното съхраняване с оглед да се запазят като национално богатство”.¹⁶ И по-нататък, на Главната дирекция се възлага да “организира централната прес-фотослужба с щатни и доброволни фотокореспонденти в столицата и по места, които да заснемат за *Държавния фотоархив*, за пресата и за периодичния печат всички събития из многостранния обществен живот”. Няколко месеца по-късно, след реорганизирането на Главната дирекция “Българска кинематография”, тези задачи се поемат изцяло и единствено от новосъздаденото Държавно предприятие “Българска фотография” при Комитета за кинематография. В случая са спазени нормативните разпоредби на Постановление на №91 на Министерския съвет от 31 януари 1952 г., по силата на което “Българска фотография” е юридическа личност и предприятие на самоиздръжка, а *държавният фотоархив е със статут на самостоятелен отдел* (к.м.) в нейната структура. Междувременно, до пролетта на 1950 г. са открити и първите пет фотоклона в градовете Варна, Русе, Бургас, Враца и Свищов, а през 1951 г. следващите 24.¹⁷ По-нататъшното структурно развитие продължава с изграждането и на местни фотоархиви към съответните клонове с аналогични функции на тези на държавния фотоархив в София, но с ограничен, регионален мащаб на дейност.¹⁸ Този процес приключва до края на 1959 година, когато са създадени и функционират поделения на “Българска фотография” във всички 27 окръжни градове.

Следващите години са белязани от многократни промени в статута, структурата и наименованието на “Българска фотография” (в столицата и

по места в страната). Така, през 60-те години централната институция е със статут на дирекция към Комитета за изкуство и култура; през 70-те години е държавно обединение и стопански комбинат; през 80-те години е творческо-производствено обединение, творческо-стопански комбинат. По силата на Указ 56 за стопанската дейност, от март 1990 г. “Българска фотография” придобива статут на държавна фирма. Година по-късно е акционерно, а след това еднолично акционерно дружество. С последната реорганизация, при която не се променя предметът на дейност и организационната структура на “Българска фотография”, се обособяват 10 клона в страната. Те се създават на основата на поделенията в София, Бургас, Варна, Велико Търново, Монтана, Перник, Пловдив, Русе, Стара Загора и Шумен. Останалите 17 производствени звена запазват функциите си, но се подчиняват административно на един от определените клонове¹⁹.

Какъв е статутът на Държавния фотоархив според архивното законодателство?

По силата на Закона за Държавния архивен фонд от 1974 г. (отменящ Указ 515 от 1951 г.), Българската национална филмотека е натоварена с функциите на ведомствен архив с постоянен състав от документи и орган за управление на Държавния архивен фонд. Определена е като Архив за кино-фото-фонодокументи, изграден от фондовете на самата филмотека, на Националната фотографска агенция и от архивите на радиото и телевизията. Всъщност, тази разпоредба не се реализира на практика и за това с измененията в Закона за ДАФ от 1987 г. и в Правилника за неговото прилагане от 1989 г. се въвежда реален и адекватен модел на българските архиви за аудиовизуални документи. В съответствие с тези изменения Държавният фотоархив (Националната фотографска агенция) е един от органите за управление на Държавния архивен фонд и ведомствен архив с постоянен състав от фотодокументи. С аналогичен статут, но за съответните видове документи са признати Българската национална филмотека (за кинодокументите), Комитетът за телевизия и радио (за телевизионните и за фонодокументите) и т.н. По силата на едно от последните изменения в закона от 1993 г. ведомствените архиви с постоянен състав от документи престават да бъдат органи за управление на Държавния архивен фонд. Липсата на актуализиран правилник, който да определи статута на тези архиви, оставя напълно открит към настоящия момент въпроса за националните архиви за аудиовизуални документи.²⁰

При всички преобразувания, промени, структурни реорганизации в “Българска фотография”, и независимо от различния статут на архивните структури, предвиден в архивното законодателство, основните функции на филмо- и фототеките на Държавния фотоархив в София и на поделенията остават непроменени, постоянни. Те се изразяват в събиране, съхраняване и експлоатация на заснетите фотоматериали (черно-бели и цветни негативи и цвет-

ни диапозитиви), отразяващи обществено-политическия, социално-икономическия и културния живот в страната. Попълването на състава с фотодокументи продължава да бъде заслуга предимно на щатните фоторепортери, които документират съвременните събития и репродуцират миналите. След първите назначени фоторепортери към фотоотдела на “Българско дело” през 1946 г., до средата на 80-те години броят на отговорните репортери за комплектуване на Държавния фотоархив достига до 28. От 1985 г. те са редуцирани до трима, а след 1989 г. - един, чиято задача се ограничава до заснемане на събития единствено на територията на столицата.

Друг източник на комплектуване на фотодокументи, който също запазва значението си, е провежданият снимков обмен с чуждестранни агенции, архиви и институции, кръгът на които постоянно се разширява.

Задачите, чрез които се осигуряват процесите на фотодокументиране, комплектуването на фотодокументи, съхранението им и тяхното предоставяне за използване традиционно присъстват във всички нормативно-методически правила, издавани от “Българска фотография”.²¹ Но първият, сравнително по-цялостен, регламент за архивиране на фотодокументите е съставен през 70-те години и е наречен “Временна наредба за организиране дейността на филмотеките и фототеките при Държавно обединение “Българска фотография”. На практика, тази наредба, въпреки наименованието си, остава най-трайния действащ норматив в почти непроменен вид до края на функционирането на Държавния фотоархив.²²

Като основни задачи във “временната” наредба се определят събирането, обработването, тематизирането, съхранението и експлоатирането на заснетите фотоматериали (черно-бели и цветни негативи и диапозитиви), отразяващи обществено-политическия, културния, стопанския живот на страната в цялото му многообразие. В регламента е проследен в максимална степен на подробност технологичният ред на работа с негативите и позитивите, съставна част от националния фотофонд. Конкретизирани са задълженията на фоторепортерите за пълно и точно описание на заснетите обекти във вид на фотограма²³ и не на последно място като значимост - подбор на фотокадрите за тематизиране - или още за включването им в албуми. Детайлизирани правила определят обработката и на негативния фонд, предвиждаща систематизирането на кадрите в класьори и описването им. Получените като резултат от обработката работни албуми с фотограмите, както и тематичните албуми, включващи подбраните позитивни копия със съответна анотация на съдържанието им, улесняват максимално потребителите и самото използване на фотодокументите.

Гарантиран е и достъп до фотоархивния фонд на всички интересувачи се от него институции и лица. Но същевременно, забранителни текстове ограничават дублирането на цели фотографски филми на “Българска фотография” от външни институции.

В половинвековното си институционално битие Държавният фотоархив, заедно с допълнително обособените фотоархиви към клоновете в цялата страна, натрупват респектиращо по обем и тематичен обхват фотодокументално богатство. В цифри то се изразява с близо 6 милиона черно-бели и около 800 000 цветни кадри. Приблизително половината от черно-белите негативи са създадени и запазени в Държавния фотоархив в София. Първите фотодокументи в него, отразяващи събития и факти от периода 1945-1960 г., възлизат на около 40 000 филма и носят печата на времето - създадени са върху нитратна, горима основа.

През целия период на съществуване на фотоархива са полагани усилия за изпълнение и на другата обществено необходима архивна функция, свързана с използването на фотодокументите. Още повече, че в конкретния случай популяризирането, ползването на документите произтича от изначалната пропагандна същност на “Българска фотография”. В кръга на потребителите са обособени най-общо две групи - вътрешни, или включени в състава на фотографната институция, и външни - обединяващи в едно всички държавни и обществени институции, информационни и медийни структури, частни лица и т.н. За осигуряване на достъп до фотодокументите в Държавния фотоархив е изграждан справочен апарат, адаптиран през годините съобразно търсенето на информация.^{2,4} Във връзка с това, като основен справочник се налагат тематичните картони. Като правило те са съставяни след подбор на най-сполучливите кадри от всеки филм - черно-бял, цветен, негативи и диапозитив. При това, позитивните копия, разположени върху тематичните картони са съпроводени от анотация на съдържанието на заснетите събития, лица и т.н., както и от данни за автора на филма. От 1965 г. систематизирането на обособените албуми с тематични картони се осъществява въз основа на отрасловия признак - “Държавна власт и управление”, “Външна политика и международни връзки”, “Въоръжени сили” и т.н. Що се отнася до степента на разкриване съдържанието на негативните филми от Държавния фотоархив, то към средата на 80-те години на XX век, приблизително 1/6 от тях са обхванати в тематичните албуми.^{2,5} Това съотношение по всяка вероятност се запазва относително непроменено до края на институционалното битие на фотоархива. Друг справочник, съставен в услуга на потребителите е азбучникът, представящ в азбучна последователност фамилните имена на заснетите лица. Неотделима част от справочния апарат представляват и рекламните и пропагандни издания, носещи емблемата на “Българска фотография”. Най-“недостъпни” остават цветните негативи и диапозитиви от фондовете на Държавния фотоархив от периода на 70-те, 80-те и до началото на 90-те години. Липсата на описания за тях не позволява разкриването им чрез тематични албуми и други справочници, а с това ги превръща и в практически неизползваеми.

Символично биографията на Държавния фотоархив приключва през XX век.

В края на 1999 е обявена предстояща приватизация. Съвсем естествено

възниква въпросът за “съдбата” на Държавния фотоархив и за фотоподелията в страната. При търсенето на варианти се “прокрадват” предложения за предаването на фотодокументите в музеите или в други организации в съответното населено място. Надделява обаче единствено правилният, безалтернативният, професионалният вариант. Така, в началото на новия век и на новото хилядолетие, фотоархивът на България, запечатил историческия ход на времето от края на 1944 г. до края на 90-те години закономерно намира своя постоянен дом в системата на българските държавни архиви - съответно в Централния държавен архив и в държавните архиви в страната.

Приемането на фотодокументите в държавните архиви продължава няколко години - от 1999 до 2002 г., но събира в себе си границата на два века и на две хилядолетия.

Въпреки че в цялост процесът на приемане на фотодокументите в държавните архиви е приключен, все още предстои да се представи обобщена картина на постъпленията. Едва след завършването на обработката на документите в ЦДА и в държавните архиви в страната, ще бъде възможно прилагането на общ критерий за съпоставимост на количествените показатели. Затруднения пораждаат и съществуващите различия в състава и в състоянието, както на фотодокументите, така и на справочниците за тях. Поради това, към настоящия момент документите са разкрити в различната степен. Със сигурност обаче, вече може да се отбележи, че преобладават постъпленията, в които са регистрирани липси на входящи дневници (инвентарни книги), а там където ги има, те са за ограничен период от време, или не съвпадат с хронологическите граници на постъплението от фотодокументи. Без съмнение, загубата или пълното отсъствие на справочници в някои от архивите, прави невъзможна обработката и самия достъп до неидентифицираните документи. Необратимо е за жалост пълното унищожаване на фотофондовете за два от държавните архиви - в Кюстендил и в Пазарджик.

Разбира се, тези най-общии констатации са условни, все още предварителни и могат да претърпят промени след приключването на обработката на фотодокументите в цялата страна.

Това, което със сигурност още днес е възможно да отбележим като изключително благоприятен резултат е, че най-старият център с пропаганден характер²⁶ и архивен статут е вече съставна част от архивните фондове на българските държавни архиви.

Така на практика се увенчават с успех професионалните усилия на поколения архивисти да осигурят централизирано опазване на националното фотодокументално богатство на страната. Вече е “събрана” образната памет на България, запечатила времето между Втората световна война и 90-те години на ХХ век. Осигурени са фотоизворите за бъдещите изследователи. И може би не е случайно, че приемането на Държавния фотоархив и на 27-те местни фотоархива в системата на българските архиви съвпадна с началото на новия век и новото хилядолетие. Свидетелствата на времето, създадени в

името на пропагандната политика на редица български правителства са вече история. При това, с тях, с “традиционните” вече фотодокументи някак символично се оттегля в миналото и родената през XIX век фотография. Историците и архивистите се изправят вече пред новите предизвикателства на цифровата фотография.

¹ Не случайно с “arche`” са означавани държавните служби в древна Атина, както и изобщо самите “власти” - вж. Дуйчев, Ив. Лекции по архивистика, С., 1993 г., с.40.

² По-подробно вж. Нейкова А., Архивите като индикатор за държавността В: Държавността в историята, С., 2001 г., с.54-76.

³ Langlois, Ch. -V., Seignobis Ch. Intruduction aux etudes historiques. Paris, 1898; Langlois, Ch.-V., Les archives de l'histoire de France. Paris, 1891.

⁴ С изключение на проучването на Пискова, М. Фондация “Българско дело” (1941-1948) - идеи и предпоставки за създаване на държавен кино- и държавен фотоархив, В: Материали от научната сесия на историческите катедри в ЮЗУ “Континюитет и промяна, Благоевград, ноември 2000 г.; Пискова, М. Из документалното наследство на Фондация “Българско дело”, Известия на държавните архиви, кн.80, 2000 г., с.90-205.

⁵ Вж. ЦДА, ф.2, оп.1, а.е.4, л.153-157; 184-189

⁶ Преминала през различни организационни и функционални форми и структури, тази институция е известна главно с две относително устойчиви и непроменяни във времето наименования - *Държавен фотоархив* и *Национална фотографска агенция*. Първото е утвърдено по силата на учредителните документи и се предпочита в професионалните среди на “Българска фотография”. Запазва се по традиция и въпреки честите реорганизации. Като Национална фотографска агенция - фотоархивът е известен в архивното законодателство, в специализираната архивна теория и методика, в системата на българските архиви, тъй като със същото наименование е признат за орган за управление на Държавния архивен фонд (в битността си на ведомствен архив с постоянен състав от документи). Въпреки това, в следващите редове отдаваме предпочитание на другия избор - на наименованието “държавен фотоархив”.

⁷ Самата Фондация “Българско дело”, определяна като частно-правна институция, възниква въз основа на регистрираното на 31 март 1941 г. дарение от 100 000 лв. от тогавашния главен секретар на Министерския съвет Георги Константинов Серафимов. Именно той, дарителят, формулира целите, задачите, нормите на управлението, контрола, финансирането и отчетността на фондацията в учредителния нотариален акт, съдържащ и нейния устав., вж. ЦДА, ф. 15к, оп.3, а.е.2, л.1-3; За Фондация “Българско дело” вж и документалната публикация в Известия на държавните архиви, кн.80, 2000 г., с.90-205.

⁸ За функционирането на тези отдели виж по-подробно ИДА, кн. 80, 2000 г. Тук вниманието е насочено главно върху дейността на фотоотдела, в чиито рамки се обособява и фотоархивът.

⁹ ЦДА, ф.2, оп.1, а.е.4, л.153-157.

¹⁰ Пак там.

¹¹ ЦДА, ф.136, оп.3, а.е. 24, л. 24.

¹² БНФ, папка “Фондация “Българско дело”.

¹³ ЦДА, ф.136, оп.1, а.е.328, л. 93, 99.

¹⁴ Пак там, оп.11, а.е.523, л.59-69, 83, 119-121 и др.

¹⁵ Правилникът е одобрен с Разпореждане на Министерския съвет №729 от 25 април 1951 г. и е публикуван в Известия на Президиума на Народното събрание, бр.38 от 11 май 1951 г.

¹⁶ Всъщност, както вече отбелязахме, Държавният фотоархив е създаден още през 1944 г.,(макар и като фотоотдел с централна фототека). Поради това по-точно би било да се приеме, че дейността му продължава, но вече в новата структура на ДП “Българска кинематография” и в частност в Главната дирекция.

¹⁷ ЦДА, ф.136, оп.5, а.е.1110, л.2. ПМС1139; ф.136, оп.11, а.е.523, л.120.

¹⁸ В съответствие с Правилника за устройството и задачите на ДП “Българска фотография”- ф.383, оп.15,а.е.341,л.282).

¹⁹ Последната реорганизация се оказва решаваща за безвъзвратното унищожаване на документи от редица клонове в страната. В някои случаи фотофондовете са оставени без пряко наблюдение, без отговорни за тях лица, в помещения, позволяващи неограничен и пряк достъп до тях.

²⁰ Според намиращия се все още в проектен вариант Закон за Националния архивен фонд и за архивите, ведомствените архиви с постоянен състав от документи попадат в категорията на специализираните архиви.

²¹ Вж. Правилник за организация на идейно-политическото и художествено ръководство на филмографното дело от 1952 г.; Правилник за устройството и задачите на Българската фотография от 1956 г.; Правилник за фотографията на НРБългария от 1957 г. и др.

²² Издадената през 80-те години Наредба за организацията и дейността на филмо- и фототеките не внася съществени промени.

²³ Контактното копие на целия филм с размери 30/24.

²⁴ Споменатите тук справочници са съставени според регламента и като правило са задължителни и за фотоархивите на всички клонове в страната.

²⁵ Известна представа за разпространението на тематичните албуми създават количествените параметри. За черно-белите фотодокументи техният брой в Държавния фотоархив достига до 104 (без да се имат пред вид отделните томове), а за цветните - 59.

²⁶ БТА създава фотоотдел едва през 1952; Софияпрес -1967.

Mariana Piskova

The background of the State Photo Archive - one of the specific and insufficiently studied Archives is represented. The State Photo Archive was founded as a division of the Foundation *Bulgarian Cause* in December 1944, long before the establishment of the State archival system in Bulgaria. It was created on the needs of the image propaganda of government policy. The very first collection of photo-

graphs in the Archive affects the People's trial. After the liquidation of the Foundation *Bulgarian Cause* in 1948, the State Photo Archive was transferred consecutively to the State enterprise *Bulgarian Cinematography* and to *Bulgarian Photography*. In the 1950-ies, 27 regional branches of the Photo Archive were created in the regional centers of the country. 6 000 000 negatives and 600 000 color frames were made and kept in the so established web of Photo Archives. These pictures reflected the social, political, economic, cultural and scientific life in Bulgaria after World War II and till the end of the XX-th century. The access to these archival documents was provided by a series of finding aids: subject albums, alphabetical card-indexes etc.

After the liquidation/privatization of *Bulgarian Photography* in 1999, the photo documents of the State Photo Archives were transferred to the 27 State Archives for permanent keeping. Thereby the йpoque evidences that were created in the name of the propaganda's policy of many Bulgarian governments, became history and part of the National Archival Fonds.